

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Теодор Божидаров Стойчев

член за присъждане на научна степен ДОКТОР по 2.4 Религия и теология
(Обща история на Църквата)

за дисертационния труд на Стойчо Иванов Стайков, Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, Катедра по историческо и систематическо богословие на тема: „ЕПИСКОПИТЕ НА РИМ – СЛУЖЕНИЕ НА ПРЕДЕЛА МЕЖДУ ДВЕ ЕПОХИ III – IV ВЕК“

Представеният десертационен труд дава ясна заявка да бъде първо по рода си изследване у нас по поставената тема. Подобно изследване е необходимо, не само защото осветлява на чисто информативно ниво живота на определен брой предстоятели на Римската църква, а защото помага на богословско равнище да се оценят приносът и влиянието на римските епископи върху живота на ранната Църква. Авторът е предпочел преди всичко да покаже истинния, както сам се изразява - „православен”, образ на римокатолическото християнство през първите четири века, противопоставяйки го имплицитно на по-късното римокатолическо богословие. По този начин той задава отчасти полемичен характер на своето изложение вместо да постави по-диалогична посока на анализа.

Цялата монография е в обем от 237 стр. Съдържа предговор, увод, четири глави със съответни подглави, заключение, приложение и библиография. Въпреки че изложението следва структурата, зададена в съдържанието, мисля че има неточности, които трябва да бъдат споделени. Глава 2 е титулувана „Епископите на Рим”, а подточка 2.1. „Епископите на Рим през III век”. В същото време 3 гл. гласи „Първенстващата

Римска църква през IV век”. Ако докторантът е решил да раздели епископите на Рим през 3 в. от тези през 4 в., е трябвало поне според мене да изведе подточка 2.1. като основна тема на 2 гл. Освен това не мисля, че 3 гл. отговаря на съдържанието. В какъв смисъл Римската църква е първентствуваща? Точно обратното докторантът твърди в текста – желанието на папата за първенство не било посрещнато с одобрение от източните отци. Вероятно под първентствуваща той разбира по-слабото влияние на арианската ерес върху римския диоцез. Ако е така, заглавието би трябвало да е друго.

Докторантът е посочил 186 изследвания по темата и 38 изворови съчинения, които са на български, руски, английски и френски, от които не са използвани всички. Бележките под черта са 437.

Що се отнася до академичната осведоменост на свещ. Стойко Стайков прави впечатление познание на литературата по темата.

Също привлича внимание добрата структурна подредба на увода, в който са зададени предмета, целта и намерението на изследването. Академично обосновано и в полза на основната тема докторантът отделя дължимо внимание на епохата, в която протича служението на предстоятелите на катедрата. Без познание на императорското отношение към новосформиращото се религиозно движение не е възможно да се оцени правилно мисията на Римските епископи. Мисля обаче, че не е напълно коректно толкова крайно да се противопоставя Рим на Църквата. Това радикализиране може да бъде видяно в следните думи на свещ. Стойчо Стайков: „Новото християнско общество смело и категорично заявило своето различие до такава степен, че породило неочаквани и радикални действия от пазителите на древноримското предание.” Това различие безспорно има отношение към римския култ, особено този към императора, но мисля, че би добре за работата авторът да беше погледнал

на въпроса за въздействието, което римското общество е оказало върху християнския начин на живот. Така например в своето изследване на ранната Римска община (2 в. сл. Хр.) „Conflict at Rome. Social Order and Hierarchy in Early Christianity” Дж. Джефферс засяга разлики между Климент Римски и Ерм, дължащи се на различни социални контексти. Не е редно да виждаме в онази епоха преобладаваща отчужденост. Мисля, че социалният прочит на епохата би помогнал да се оценят и други страни от служението на Римските папи. Вероятно обаче докторантът е целял с избрания подход да драматизира облика на предстоятелите, които ще изследва.

Основната цел на монографията, свързана преди всичко с живота на Римските епископи и техния принос за духовното възрастване на Вселенската църква, свещ. Стойчо Стайков се е опитал да постигне въз основа на *Liber Pontificalis* („Книгата на папите”) в превод на Луиз Лумис и няколко други неизворови съчинения, предимно на руски и български. Прави впечатление, че иначе високо ценено от автора изследване, каквото е това на Реймънд Дейвис („The Book of Pontiffs (*Liber Pontificalis*). The ancient biographies of the first ninety Roman Bishops to AD 715”), не е използвано. Има други посочени в историографията важни според докторанта разработки, които не са използвани в хода на работата. Това би могло да означава, че той въобще не ги познава, а ги е прецитирал без да посочи това.

Последната 4 глава („Православният Рим и еретическият Изток”), която има за цел да представи сложните отношения в живота на Църквата през 4 в., детайлно изследва посредническата функция на римските предстоятели за решаване на продължаващите спорове на Изток с арианите. Информацията е наистина детайлна, но за съжаление главно въз основа на добре познати български и руски исторически изследвания. Това

говори за непознаване на литературата, свързана с поставения въпрос. Освен това е отделено огромно внимание на св. Василий Велики, при положение, че темата на монографията е за папите. Дори е посветена подглава на иначе великия светец, която по никакъв начин не е част от темата, нито пък спомога за по-задълбоченото ѝ разгръщане. Бих желал да подчертая, че цялата разбота се отличава с не малко грешки, които вероятно се дължат на липсата на време или проблем при набирането на текста. Мое лично мнение е, че цитатите са прекалено дълги (над страница), а латинските текстове не е редно да стоят в текста, когато авторът не владее съответния език. Това по-скоро създава усещането, че се търси по-голям обем, а не аналитичност, каквото според мене като цяло отсъства.

В заключение бих казал, че работата, въпреки посочените слабости, запълва празнини в нашата богословската аделична действителност и отговаря на всички процедури, свързани с подготовката на докторанта. Затова го подкрепям и препоръчвам почитаемото научно жури да му присъди научната степен „доктор“.

3.09. 2021

Доц. д-р. Теодор Стойчев